

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Pally a soudců Mgr. Petry Weissové a JUDr. Ivo Pospíšila v právní věci žalobce: **P. N.**, proti žalovanému: **Ministerstvo spravedlnosti**, se sídlem Vyšehradská 16, Praha 2, o žalobě na ochranu proti nečinnosti žalovaného, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 6. 2019, č. j. 11 A 81/2018 - 18,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 6. 2019, č. j. 11 A 81/2018 - 18, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I.

[1] Žalobce požádal dne 2. 1. 2018 Okresní soud v Olomouci (dále jen správní orgán prvního stupně) jako povinný subjekt ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“), o poskytnutí informace, zda měla soudkyně tohoto soudu JUDr. Šárka Haltufová dne 1. 5. 2016 tzv. vazební pohotovost, tedy zda byla tohoto dne fyzicky přítomna v budově soudu, a zda je možné tuto informaci potvrdit nebo vyvrátit na základě záznamů o vstupu do budovy.

[2] Správní orgán prvního stupně rozhodnutím ze dne 12. 1. 2018, č. j. 0 Si 10/2018-4, odmítl žádost v části týkající se sdělení, zda byla soudkyně JUDr. Šárka Haltufová dne 1. 5. 2016 fyzicky přítomna v budově soudu a zda to lze potvrdit či vyvrátit na základě záznamů o vstupu do budovy. Rozhodnutí správního orgánu prvního stupně napadl žalobce odvoláním.

II.

[3] Z důvodu, že ve stanovené lhůtě nebylo o jím podaném odvolání žalovaným rozhodnuto, podal žalobce žalobu u Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“), přičemž její součástí učinil i návrh na osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení Mgr. Filipa Wágnera, advokáta, se sídlem Opletalova 6, Praha, zástupcem pro řízení o žalobě.

[4] Městský soud v záhlaví uvedeným usnesením nepřiznal žalobci osvobození od soudních poplatků a návrh žalobce na ustanovení Mgr. Filipa Wágnera, advokáta, zástupcem pro řízení o žalobě zamítl.

[5] Městský soud vyslovil, že je sice nepochybné, že žalobce nemá dostatek finančních prostředků (je ve výkonu trestu odnětí svobody, kde není pracovně zařazen, po dobu výkonu trestu nepobírá žádné dávky ze strany úřadu práce, nemá žádný majetek významnější hodnoty, jehož zpeněžení by přicházelo v úvahu, naopak má řadu dluhů, které není schopen splácet ani v exekučním řízení), ale současně u něj existují zvláštní okolnosti, které soud vedou k závěru, že je u něj namíste využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků mu nepřiznat. Městský soud zdůraznil, že z judikatury lze seznat, že jednou z funkcí soudních poplatků je vedle funkce fiskální a motivační také funkce regulační, která směřuje k tomu, aby bylo omezeno podávání neuvážených či svévolných návrhů na zahájení soudních řízení. Upozornil také na rozsudek ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, v němž Nejvyšší správní soud vyjádřil, že *„je na místě pečlivě zvažovat otázku charakteru vedených sporů, neboť osoby nemající dostatek finančních prostředků nemají institutu osvobození od soudních poplatků zneužívat k vedení sporů dle libosti. Pokud tedy určitá osoba vede spory, které se nedotýkají podstatných okolností její osobní sféry, protože se ani nepřímou netýkají jejího majetku či jiných podobných záležitostí, ale vyvěrají z jejího abnormálně zvýšeného zájmu o fungování a chod veřejných institucí, pak je namíste, aby taková osoba nesla náklady iniciovaného správního řízení v podobě povinnosti zaplatit soudní poplatek.“*

[6] V případě žalobce přitom městský soud poukázal na to, že je mu z úřední činnosti známo, že žalobce vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím, přičemž tyto spory často pokračují jako spory soudní. Městský soud neshledal ani to, že by se nyní posuzovaný případ žalobce vztahoval k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry, neboť se netýká ani nepřímou žalobcova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí; jde naopak o spor vyvolaný žalobcovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Městský soud zdůraznil, že žalobce má zajisté právo vést tyto spory, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva, není však důvod k tomu, aby náklady na vedení takových sporů za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků; osvobození od soudních poplatků nemá totiž být institutem umožňujícím chudým osobám vést bezplatně spory podle své libosti, ale zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je namíste, aby soudní spor vedly (neboť jde skutečně o věc dotýkající se jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně. Městský soud tak žalobci neupřel právo na přístup k soudu v případě jeho sporu ohledně práva na informace, ani tím nezpochybnil jeho žalobní legitimaci, pouze vyslovil, že pokud žalobce chce užívat svého práva na přístup k soudu takovým způsobem, že brojí všemi prostředky proti jakémukoliv úkonu správního orgánu bez ohledu na to, aby zvažil smysluplnost a důvodnost svého počínání, pak je na místě trvat na tom, aby se podílel na úhradě nákladů spojených s vedením takového sporu, které musí být státem vynaloženy, prostřednictvím soudních poplatků.

[7] Městský soud na podkladě uvedených skutečností dospěl k závěru, že žalobce nesplňuje zákonem stanovené podmínky pro osvobození od soudních poplatků, a tudíž mu osvobození od soudních poplatků nepřiznal, a to ani z části. Dále městský soud zamítl návrh žalobce na ustanovení zástupce z řad advokátů, neboť nebyla naplněna jedna ze dvou zákonných podmínek pro vydání takového rozhodnutí spočívající ve splnění předpokladů pro osvobození

pokračování

od soudních poplatků, a s ohledem na tuto skutečnost se již nezabýval tím, zda zastoupení žalobce je v dané věci třeba k ochraně jeho práv.

III.

[8] Usnesení městského soudu nyní žalobce (dále jen „stěžovatel“) napadá kasační stížností. Z jejího obsahu lze dovodit, že ji stěžovatel podává z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

[9] Stěžovatel předně zdůrazňuje, že je zcela nemajetný a nebude s to uhradit městskému soudu jakýkoliv soudní poplatek. Má za to, že napadeným usnesením došlo k popření jeho základního práva na přístup k soudu.

[10] Stěžovatel dále městskému soudu vytýká, že přehlédl existenci významného veřejného zájmu na zákonném postupu ministerstva spravedlnosti, tedy aby zákonem a judikaturou předvídatelným postupem ve stanovené 15-ti denní lhůtě rozhodovalo o předloženém odvolání ve sporech týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím, kdy povinnými subjekty ve smyslu tohoto zákona jsou okresní, krajské a vrchní soudy; jinak excesy těchto soudů nejsou korigovány.

[11] Stěžovatel nesouhlasí se zásadním argumentem městského soudu pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků, a to že stěžovatelův spor nemá vztah k podstatným okolnostem jeho životní sféry. K takovému závěru přitom městský soud dospěl, aniž by stěžovatele požádal o bližší vysvětlení. Právě posuzovaná problematika je naopak podle stěžovatele zásadně důležitá pro posouzení jedné z jeho trestních věcí. Užití judikátu Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, městským soudem tedy považuje stěžovatel za nepřiléhavé a poznamenává, že městský soud se snaží svou přetíženost řešit svévolným zastavováním žalob nemajetných osob; takové řešení problému však stěžovatel považuje za protiústavní.

IV.

[12] Žalovaný se ke kasační stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřil.

V.

[13] Nejvyšší správní soud na úvod poznamenává, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského, resp. městského, soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19). Napadené usnesení, kterým městský soud nepřiznal stěžovateli osvobození od soudních poplatků a zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě, nepochybně takovým procesním rozhodnutím je.

[14] Z právě citovaného usnesení rozšířeného senátu současně plyne, že ač je povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právního vzdělání advokátem obecně jednou ze základních podmínek řízení o kasační stížnosti, ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s. se neuplatní v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jež slouží toliko k zajištění podmínek řízení nebo jeho řádného průběhu. Takovým typem rozhodnutí je i nyní napadené usnesení, jak již výše uvedeno. V daném případě tak ani podmínka povinného zastoupení stěžovatele advokátem nemusí být splněna.

[15] Nejvyšší správní soud i tak vážil, zda je přes právě uvedené ustanovení zástupce v nynějším řízení o kasační stížnosti nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele. Dospěl přitom k závěru, že tomu tak není. Kasační stížnost splňuje předepsané náležitosti a lze z ní seznat, z jakých skutkových a právních důvodů stěžovatel považuje napadené usnesení městského soudu za nezákonné. Nejvyššímu správnímu soudu proto nic nebrání v tom, aby o takto formulované kasační stížnosti věcně rozhodl, aniž by stěžovatel v důsledku své neznalosti práva mohla utrpět jakoukoli újmu. Nejvyšší správní soud tudíž stěžovateli zástupce pro řízení o kasační stížnosti neustanovil.

[16] Nejvyšší správní soud následně posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů, zkoumaje přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[17] Kasační stížnost je důvodná.

[18] Nejvyšší správní soud předem poukazuje na to, že v obdobné věci téhož stěžovatele, v níž kasační stížnost také směřovala proti usnesení městského soudu, kterým nebylo stěžovateli přiznáno osvobození od soudních poplatků a byl jím zamítnut návrh na ustanovení zástupce, již rozhodl rozsudkem ze dne 24. 7. 2019, č. j. 4 As 136/2019 - 35. Jelikož lze zde uvedené závěry použít na nyní posuzovaný případ a kasační soud se s nimi ztotožňuje, vychází z nich i v projednávané věci.

[19] Podle § 36 odst. 3 věty první a druhé s. ř. s. „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.“. Základní podmínku pro osvobození od soudních poplatků tedy představuje povinnost žadatele doložit, že nemá dostatečné prostředky. Tuto povinnost stěžovatel v posuzované věci splnil.

[20] Ze spisu městského soudu vyplývá, že stěžovatel na podporu tvrzení o své naprosté nemajetnosti především uvedl, že je ve vazbě, kde není pracovně zařazen, což doložil Prohlášením o omezení osobní svobody ze dne 20. 3. 2019. Již tato skutečnost sama o sobě nasvědčovala tomu, že stěžovatel nemá k dispozici dostatek finančních prostředků na úhradu soudního poplatku. Dále stěžovatel předložil i několik soudních rozhodnutí, jimiž mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků a ustanoven zástupce, resp. obhájce, která měla závěr o jeho nemajetnosti podpořit. Stěžovatel také poukázal na usnesení Exekutorského úřadu Jihlava ze dne 11. 4. 2018, 079 EX 00573/12-294, kterým byla zastavena exekuce vedená pro 4405,2969 Kč, z důvodu, že stěžovatel nevlastní žádný postižitelný majetek. Stěžovatel tedy podle kasačního soudu předložením uvedených písemností dostatečně prokázal nemožnost dostát své zákonné povinnosti zaplatit soudní poplatek, a to ani v nižší než zákonem stanovené částce 3.000 Kč. Ostatně skutečnost, že stěžovatel splňuje jednu z podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků (tj. podmínku nedostatku prostředků), správně dovodil v odst. 9. napadeného usnesení.

[21] Nepovažoval však přesto její splnění za dostatečné pro přiznání osvobození od soudních poplatků, neboť měl za to, že ve stěžovatelově věci existují zvláštní okolnosti, pro něž nelze výjimečně osvobození od soudních poplatků přiznat.

pokračování

[22] Městský soud totiž současně shledal, že informace stěžovatelem požadovaná podle zákona o svobodném přístupu k informacím nemá vztah k podstatným okolnostem životní sféry stěžovatele; takový závěr však nelze jednoznačně ze spisového materiálu dovodit. Městský soud tak bez bližšího zkoumání, pouze na základě skutečností známých mu z úřední činnosti (viz odst. 12. napadeného usnesení), učinil závěr, že se ve stěžovatelově věci jedná o malicherný, neuvážený či akademický spor, ve kterém je podle rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 101/2011 - 66, na nějž městský soud v napadeném usnesení odkázal, nutné trvat na splnění poplatkové povinnosti i osobami bez dostatečných prostředků k zaplacení soudního poplatku; s takovým závěrem se však Nejvyšší správní soud nemůže bez dalšího ztotožnit. Odkazuje-li městský soud ve své argumentaci na „celou řadu sporů týkajících se poskytování informací“, jež vede stěžovatel s různými institucemi, aniž tyto konkretizuje a odkazuje-li příkladmo na jeden z takových případů (sp. zn. 3 A 5/2019), není to dostatečné pro konečný závěr, že nynější spor „není takového charakteru, aby měl vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry“, jak však městský soud napadené usnesení odůvodnil.

[23] Není totiž bez dalšího vyloučeno (a tuto skutečnost nelze dosud ze spisu městského soudu ani potvrdit ani vyvrátit), že požadovaná informace se stěžovatelovy životní sféry týká. V takovém případě by stěžovatel nepochybně podmínky pro osvobození od soudních poplatků podle § 36 odst. 3 s. ř. s. splňoval.

[24] Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že městský soud pochybil, pokud v dané věci na základě závěrů judikatury, jež však v nyní souzené věci není zcela přílehlavá (viz odst. [22]) neshledal splnění zákonných podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli. Dostatek informací pro závěr, že ve stěžovatelově případě jsou takové zvláštní okolnosti, pro něž nelze, ač jinak nemajetnému, účastníkovi výjimečně osvobození od soudních poplatků přiznat, totiž městský soud neměl. Městský soud tudíž pochybil, pokud za daných okolností stěžovateli osvobození od soudních poplatků nepřiznal.

[25] V důsledku uvedeného nesprávného závěru o nepřiznání osvobození od soudních poplatků městský soud zamítl též návrh na ustanovení zástupce. Jelikož dosud nebylo postaveno na jisto, zda stěžovatel skutečně nesplňuje podmínky pro úplné osvobození od soudních poplatků, je předčasný i závěr městského soudu o nesplnění podmínek pro ustanovení zástupce, k němuž však uvedený soud v napadeném usnesení také dospěl.

[26] Nad rámec právě uvedeného kasační soud upozorňuje na stěžovatelovo tvrzení obsažené teprve v kasační stížnosti, že předmětnou informaci, jejíž sdělení žádal, požadoval pro účely své obhajoby v trestní věci. Tento soud si je však současně vědom skutečnosti, že uvedené tvrzení neměl městský soud v době svého rozhodování k dispozici.

VI.

[27] Na základě výše uvedených skutečností Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

[28] V něm je městský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.). V dalším řízení tedy městský soud opětovně posoudí podmínky pro osvobození stěžovatele od soudních poplatků, a to i vzhledem k jeho tvrzením obsaženým v kasační stížnosti o důvodech, pro něž poskytnutí informace žádal, a znovu o návrzích stěžovatele na osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce rozhodne.

[29] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. července 2019

JUDr. Jiří Palla
předseda senátu